

№ 21 (662)
Чэрвень 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Мой род: чарговая сустрэча – вандроўка па Карэліччыне – стар. 3**

☞ **Рэгіён: вёска Дзераўная, 1930-я гады – стар. 5**

☞ **Нашы імёны: прозвішчы жыхароў в. Круговічы Ганцавіцкага раёна – стар. 7**

Сёлета Шчучын адзначае 500-годдзе

Мясцовыя творцы і краязнаўцы ў раённай бібліятэцы правялі тэматычны семінар

Падрабязнасці чытайце на стар. 6

На тым тыдні...

✓ 26 мая ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі ў межах праекта «Сустрэча з аўтарам» адбылася адкрытая лекцыя Інгі-Ліны Ліндквіст «Новы і стары псіхалагізм у літаратуры». І.-Л. Ліндквіст – шведская пісьменніца, нарадзілася ў Барысаве, але ў падлеткавым узросце разам з сям'ёй пераехала ў Швецыю. Аўтарка твораў для дарослых і дзяцей.

✓ 29 мая ў Мінску адбылася прэзентацыя альбома мастака і дызайнера Міхала Анемпадыстава «Колер Беларусі». Альбом стаў вынікам шматгадовай даследчыцкай працы аўтара. Візуальная частка кнігі супраджаецца аўтарскімі часткамі, якія раскрываюць культуралогію асобных колераў – паходжанне назвы, гісторыю распаўсюджвання на асобных тэрыторыях, сімвалічную інфармацыю – усё, што ўплывала на ўсталяванне пэўных каларыстычных стыляў. У даследаванні колеру як феномена культуры і маркера культурнай традыцыі аўтар паказвае гісторыю стыляў і задае пэўны ракурс для разумення ўласнай ідэнтычнасці.

✓ 1 чэрвеня ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа з нагоды Міжнароднага дня абароны дзяцей ладзілася акцыя «Якуб Колас – дзецям».

Якуб Колас каля трыццаці гадоў жыцця прысвяціў педагагічнай працы. Пачынаў народным настаўнікам – вучыў дзяцей у вясковых школах. Стаў аўтарам падручніка для маленькіх вучняў «Другое чытанне для дзяцей беларусаў» – асноўным матэрыялам былі фальклорныя творы, якія Колас лічыў найлепшай крыніцай для выхавання маладога пакалення.

Для маленькіх наведнікаў музей прапанаваў экскурсію па экспазіцыі, лялечныя прадстаўленні паводле твораў Якуба Коласа для дзяцей і беларускіх народных казак, інтэрактыўную гульні-квэст «Таямніцы

дома песняра», прагляд беларускамоўных мультфільмаў паводле казак беларускіх пісьменнікаў і народных твораў.

✓ 1 чэрвеня ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў адкрылася выстаўка «Акадэмія 100 плакатаў». Праект падрыхтаваны Польшкім Інстытутам у Мінску сумесна з Акадэміяй мастацтваў у Катавіцах (Польшча).

Акадэмія мастацтваў у Катавіцах выгадалася на плакаце. Гісторыя навучальнай установы бярэ пачатак у сярэдзіне мінулага стагоддзя. Цягам доўгага часу вучэльня функцыянавала як Іншагародні факультэт прапагандысцкай графікі Кракаўскай акадэміі мастацтваў, і плакат з самага пачатку быў тым вызначальным кірункам, які старанна развіваў у мурх установы.

✓ 3 чэрвеня ў Беларускаму дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту адбылася абрадавая імпрэза «Траецкае гуляння, дзявочае гаданне».

Старажытнае славянскае земляробчае свята «Зялёныя святкі» (Сёмуха) з'яўляецца пераходным паміж веснавым і летнім земляробчымі цыкламі і адзначаецца на восьмым тыдні пасля Вялікадня. Напярэдадні свята прыбіралі і ўпрыгожвалі двор і хату «маем»: аерам, галінкамі бярозы, клёну. У час свята ў некаторых мясцовасцях адбывалася куманне, на якім дзяўчаты «завівалі» бярозкі, вілі вянкі, вадзілі карагоды, спявалі траецкія песні.

Пад час імпрэзы можна было паўдзельнічаць у майстар-класах па сплятанні вянкоў і па пляценні паяскоў «на пальцах», убачыць траецкія дзявочыя абрады, абрад ушанавання траецкага дрэва – бярозы, палескі абрад «Ваджэнне Куста». Гучалі традыцыйныя траецкія спевы, выступалі гурты «Мілавіца» (Цэнтр дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Ветразь» Кастрычніцкага раёна г. Мінска), «Страла» (БДУ культуры і мастацтваў) ды інш.

Як лепей жыць музеям?

25 мая ў Беларускаму дзяржаўным музеі Вялікай Айчыннай вайны адбылося пасяджэнне Рэспубліканскага навукова-метадычнага савета па пытаннях музейнай справы. Пад час яго былі разгледжаны наступныя блокі пытанняў:

1. Павышэнне прававой культуры музейных супрацоўнікаў.
2. Маніторынг прымянення Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб культуры на практыцы. Прапановы па ўдасканаленні прававога забеспячэння музейнай дзейнасці.
3. Мадэрнізацыя працэсу навучання. Выпрацоўкі сістэмы і алгарытму ўзаемадзеяння ВНУ (БДУ, БДУКІМ, іншых навучальных устаноў з музеязнаўчымі праграмамі) з музеямі сістэмы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
4. Інфарматызацыя музейнай сферы (дзяржаўны каталог Музейнага фонду Рэспублікі Беларусь; рэестр музеяў; удасканаленне сістэмы кіравання базами дадзеных – магчымасць пераходу з СКБД FoxPro на новую сістэму кіравання, прывядзенне выходных формаў дакументаў АМС 5 (версія 5.1) у адпаведнасць з Пастановай міністра культуры Рэспублікі Беларусь ад 12.12.2016 г. № 71 «Аб устанаўленні форм уліковых дакументаў, якімі афармляюцца рэгістрацыя і рух прадметаў музейнага значэння, музейных прадметаў, навукова-дапаможных і сыравінных матэрыялаў».
5. Музейны тэрміналагічны слоўнік і класіфікатар.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Ідзе падпіска на 2-е паўгоддзе 2017 г. на «Краязнаўчую газету». Не адкладайце, калі ласка, на апошні дзень!

Падпіска індывідуальны - 63320
ведамасны - 633202

Нашы віншаванні

◆ Доктар філалагічных навук, прафесар, загадчык кафедры тэорыі літаратуры філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, акадэмік Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі, сябра вучонай рады філалагічнага факультэта БДУ і вучонай рады Нацыянальнага навукова-асветніцкага цэнтру імя Ф. Скарыны пры Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь, старшыня Міжнароднага фонду Янкі Купалы **Вячаслаў РАГОЙША** нарадзіўся 5 чэрвеня 1942 г. у Ракаве на Валожыншчыне. Ён – аўтар звыш 800 навуковых публікацыяў і даследаванняў па гісторыі і тэорыі беларускай літаратуры, беларуска-славянскіх літаратурных узаемазвязяў, па вершазнаўстве, праблемах тэорыі і практыкі мастацкага перакладу, паэтыцы літаратурнага твора. Першым дасканала даследаваў рукапісы Янкі Купалы і знайшоў дзясяткі новых твораў класіка. Сябра СП СССР з 1969 г.

ровіч, моцы, здароўя, поспехаў і доўгіх гадоў творчасці. Будзьма і далей разам! Падмацоўвайцеся ад Зямлі Ракаўскай!

◆ У Гродне знаходзіцца адзіны ў Беларусі музей, які вывучае і адлюстроўвае гісторыю рэлігіі краіны – **Гродзенскі дзяржаўны музей гісторыі рэлігіі**. Сваю гісторыю ён пачынае з Полацка. У адпаведнасці з пастановай Бюро ЦК КПБ ад 23 снежня і загадам Міністэрства культуры БССР ад 4 снежня 1973 г. было прынятае рашэнне аб арганізацыі і стварэнні Рэспубліканскага музея атэізму ў Полацку. 6 чэрвеня 1977 г. пастановай Савета Міністраў БССР ён быў перайменаваны ў Рэспубліканскі музей атэізму і гісторыі рэлігіі з перанясеннем у Гродна. Дырэктарам

быў прызначаны Аляксей Карпюк. З 1989 г. – Беларускае дзяржаўнае музейнае гісторыі рэлігіі, з 2005 г. – сучасная назва. Першая экспазіцыя размяшчалася ў архітэктурным ансамблі былога жаночага манастыра Нараджэння Багародзіцы. Калі ж у 1992 г. ён быў вернуты вернікам, музей атрымаў двухпавярховы комплекс былога палаца Храптовічаў. Пасля рэстаўрацыі ўстанова атрымала 15 экспазіцыйных, 3 выставачныя і 1 лекцыйную залу. Экспазіцыйная плошча склала больш за 2200 м². У асобных будынках размясціліся фондасховішча, навуковая бібліятэка, рэстаўрацыйная майстэрня.

Задача музея – знаёмства з гісторыяй і культурай народаў, якія жывуць у

Беларусі, выхаванне павагі да іх рэлігійных поглядаў, выхаванне культуры талерантнасці да прадстаўнікоў розных нацыянальнасцяў і канфесіяў. З сярэдзіны 1980-х гг. музей штогод у маі праводзіў Дзень народнага майстра. З усіх куткоў Беларусі збіраліся майстры саломаліцтва, керамікі, ткацтва, скульптуры, коўкі. Свае працы прадстаўлялі самадзейныя мастакі, выступалі народныя музычныя і танцавальныя калектывы, артысты тэатра і кіно.

ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» віншуюць супрацоўнікаў установы з 40-годдзем музея. Зычымы плён у працы, адкрыццяў, наведнікаў і новых экспазіцыяў.

Музей у былым палацы Храптовічаў

Як мікуляне адпачываюць?

Фестываль сямейных клубаў «Мікулянскія забавы» прайшоў 27 мая ў в. Мікулічы Брагінскага раёна.

Ён ладзіцца другі год, першы праходзіў у Брагіне летась. Гасцям паказалі некалькі спектакляў, пазнаёмлілі з рыцарамі і аўтарскай модай. Арганізатары, сярод якіх кіраўнікі ўсіх сямейных клубаў і актывісты раёна, зрабілі акцэнт на аб'яднанні сям'і, таму ў праграме фесту было шмат заняткаў для дзяцей і дарослых.

Удзельнікі сямейных клубаў сустракалі гасцей хлебам і квасам, расказвалі пра гісторыю Мікулічаў і знаёмлілі з працай кожнага

клуба, якая стала магчымай дзякуючы праекту «Развіццё патэнцыялу сеткі сямейных клубаў у Чарнобыльскай зоне з мэтай паліпшэння сацыяльна-эканамічнай сітуацыі» (фінансуецца Еўрапейскім саюзам і здзяйсняецца грамадскай арганізацыяй «Беларускі зялёны крыж»).

Пад час фесту школьнікі сярэдніх класаў маглі паўдзельнічаць у гульні-падарожжы па Мікулічах «Мікулаў-квэст» і ў спартыўных спаборніцтвах. Дашкольнікі і малодшыя школьнікі адгадвалі загадкі і мелодыі, малявалі на асфальце, гулялі ў шашкі і шахматы, народныя гульні, рабілі сувеніры з салёнага

цеста. За ўдзел у гульнях і правільныя адказы дзеці атрымлівалі «мікулікі», якія потым можна было абмяняць у Лаўцы-Маляўцы на цукеркі, школьныя прыналежнасці, кнігі.

На фестываль з'ехаліся рамеснікі з усяго раёна, а таксама з Лоева і Мінска. Госці фесту маглі не толькі набыць іх вырабы, але і паўдзельнічаць у майстар-класах па пляценні ўзораў, ткацтве паясоў, дэкупажы, разбе па дрэве.

Была адкрытая пад час фесту альтанка з печчу, якую мікуляне пабудавалі ў рамках ініцыятывы «Інкубатар ініцыятываў – 2», што праводзілася як частка праекта ЕС/ПРААН «Садзеянне развіццю на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь».

Усе ахвочыя маглі пакаштаваць прыгатаваныя ў печы боршч і бабку.

Завяршыўся фест канцэртам, у якім удзельнічалі лепшыя п'явунні Брагіншчыны.

Паводле інфармацыі арганізатараў

(Рэпартаж аб фестывалі будзе ў наступным нумары)

©Green Cross Belarus 2017

Адноўім Будслаўскую святыню разам!

Нагадваем нашым чытачам, што ў 2015 г. Беларускі фонд культуры распрацаваў акцыю па зборы сродкаў на рэстаўрацыю Будслаўскага касцёла бернардзінцаў. Дапамогі патрабуюць алтар XVII ст. у капліцы Святой Варвары, арыгінальны орган XVIII ст. і фрэскі Казіміра Анташэўскага. Таксама ў планах стварэнне адпаведнай інфраструктуры і ўмоваў побыту для пілігрымаў і экскурсійных групаў. Гэтую ініцыятыву падтрымалі Нацыянальная камісія Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА, Мітрапаліт Мінска-Магілёўскі арцыбіскуп Тадэвуш Кандрусевіч, Беларускі камітэт Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС). Акцыя працягваецца і сёння.

Вядзецца збор сродкаў на рэстаўрацыю адзінага ў Беларусі Нацыянальнага санктуарыя Маці Божай Будслаўскай. Свой уклад у гэтую справу вы можаце зрабіць непасрэдна ў касцёле Святога Сымона і Святой Алены ў Мінску, Будслаўскім касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі, а таксама пералічэннем сродкаў на дабрачынны рахунак, адкрыты пры Беларускім фондзе культуры ў Белінвестбанку. Імёны ахвяравальнікаў і назвы арганізацыяў будуць ушанаваныя на памятнай дошцы ў Будслаўскім касцёле і надрукаваныя ў «Краязнаўчай газеце».

Падаем рэзюмэ для ахвяравання ў беларускіх рублях:

№ 3135741330025, г. Мінск, ОАО «Белінвестбанк», РБ. Дирекция по г. Минску и Минской области, код 739, Минск, ул. Коллекторная, 11. БИК 153100739, УНП 100081886, ОКПО 37449864; с пометкой «На реставрацию Будславского костёла»; тел. бух. (+ 375 017) 283 28 24.

Мой род – мая радзіма

Вакол Свіцязі

Развагі пасля чарговай краязнаўчай сустрэчы

У першы дзень лета адбылася чарговая сустрэча ў «Краязнаўчай гасцёўні», якую па традыцыі «Краязнаўчая газета» правяла ў Літаратурным музеі М. Багдановіча. Прысутныя на дзве гадзіны перанесліся ў Карэліцкі край. А правадніком у ім была краязнаўца, даследчыца тамтэйшай даўніны Святлана Кошур.

Напачатку галоўны рэдактар «Краязнаўчай газеты» Уладзімір Гілеп прадставіў прысутным гасцю, адзначыў яе руплівасць па зборы фактаў пра часы мінулыя на Карэліцкай зямлі, яе імкненне давацца як мага болей пра людзей, якія жылі тут. Зрэшты, пад час выступу Святлана Андрэеўна казала, што імкнулася адшукаць цікавыя факты не толькі пра вядомых землякоў. «А колькі тут жыло людзей, пра якіх не вядома шырока, як пра Яна Булгака або Ігната Дамейку, – зазначыла яна. – Хацелася заўсёды знаходзіць асобаў, пра якіх яшчэ не ведаюць, але якія таксама зрабілі вялікі ўнёсак у гісторыю горада, рэгіёна, Беларусі». З гэтага жадання з’явілася, напры-

клад, даследаванне жыццяпісу мастака Валянціна Рамановіча. У выніку працы ў архівах, сустрэчаў з ягонымі нашчадкамі з’явіліся артыкулы ў перыядычным друку, у кнігах, а таксама – выстаўка і багата ілюстраваная кніга-каталог, прысвечаная мастаку. І гэта – толькі адзін прыклад з тых, што прагучалі пад час мерапрыемства.

Святлана Андрэеўна падрыхтавала вялікую і насычаную фактамі, фота- і відэаздымкамі прэзентацыю. І правяла прысутных па больш як дзясятку населеных пунктаў Карэліцкага раёна.

У музейшыкаў – як і ў прадстаўнікоў іншых спецыяльнасцяў: адны ходзяць на працу абы адбыць, іншыя –

Л. Падгайская

жывуць працаю 24 гадзіны на суткі, 30 дзён на месяц... І бачна было, што расповед гасці, былой супрацоўніцы Карэліцкага раённага краязнаўчага музея «Зямля і людзі», – перажытае ёю, блізкае. Таму і краінае слухача! Тым больш калі выступаўца нібыта ў літаратурным творы адзначае моманты кшталту: «А вось па плошчы ідзе малады чалавек. Гэта паштмайстар Павел Богуш...», распавядае звычайную гісторыю ліставання двух звычайных «маладых спецыялістаў», настаўніка Кастуся Міцкевіча (будучага класіка Якуба Коласа) і настаўніцы Аляксандры Зотавай (якая пазней стане маці мастака Рамановіча), прапануе прыслухацца да плёскату хваляў, расказвае пра таямніцы стара-свецкіх сядзібаў, касцёлаў ды цэркваў... Дапамагае тут, бадай, тое, што музейны работнік піша таксама вершы.

Слухаеш падобныя расповеды пра розныя куткі Беларусі, ды й задумваешся: а ці праўда тых, хто называе нашу краіну маленькай? Вядома, тыя ж кітайцы могуць «са свайго разумення» кінуць: маўляў, вы там адно аднаго ведаеце, так людзей мала... А мы самі – кажам, маўляў, у Еўропе багата цікавостак ды адметнасцяў, нібыта жывем у іншай частцы свету... Але ў нас людзі здаўна кажучь: «Што ні край, то абычай». Дзве суседнія вёскі могуць розніцца ладам жыцця. Проста варта засяродзіцца на фактах, імкнучца спасцігнуць іх, а таксама – разглядаць у кантэксце гісторыі суседзяў па кантынэнце. І тады зразумеем, што нашыя продкі не адставалі «ад Еўропы», а бралі ад яе насельнікаў новае лепшае, ды й нешта сваё прыносілі ў еўрапейскую скарбонку. Вунь і сёлетні «герой года» Францыск Скарына – яскравы прыклад таму! Друкаваную кнігу свайму народу ён на роднай мове падаваў амаль адразу пасля Гутэнберга! Пераклаў Біблію на мову землякоў тады, калі нават у многіх нашых суседзяў падобнае лічылася калі не братамнем з нячысцікам, то дакладна ерассю.

Але вернемся ў гасцінны музей Максіма Багдановіча, дзе працягвалася сустрэча. Дзе не толькі багата слухачоў, але і ахвочых выказацца. Гэтым разам імпрэза «Мой род – мая радзіма» поўнілася атмасфераю сустрэчы – з роднымі, даўнімі сябрамі, родзічамі герояў артыкулаў С. Кошур. З палову прысутных – колішнія сябры яе студэнцкіх гадоў. Перад пачаткам імпрэзы не

У. Гілеп і С. Кошур

аднаму чалавеку казала: «Прабачце, калі пад час выступлення не скажу або скажу мала пра вашых блізкіх, бо час абмежаваны. Але расповеды пра іх ёсць у маіх кнігах».

Пад час вечарыны таксама выступілі колішняя аднакурсніца Святланы Андрэеўны паэтка, супрацоўніца Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Людэка Сільнова, дырэктар Карэліцкага раённага бібліятэкі Лілія Арцюх, канды-

дат эканамічных навук, дацэнт Нацыянальнага эканамічнага ўніверсітэта Людміла Падгайская. Яны выказалі захапленне няўрымслівацю карэліцкай краязнаўцы, яе імкненнем знаходзіць невядомае, адкрываць новыя старонкі. Згадка аб партызана Вялікай Айчыннай вайны Васілю Кікелю, які ў 1945-м загінуў на фронце, і аб прафесары, доктары навук Аляксандру Раковічу расчуліла прысутных на сустрэчы іх дзяцей. Павел Кікель у сваім выступе адзначыў важнасць захавання для будучых пакаленняў памяці пра цікавых людзей, іх жыццяпісаў.

Добрым дапаўненнем пад час «Краязнаўчай гасцёўні» стала выступленне спявачкі, барда Таццяны Грыневіч (Матафонавай). Яна выканала песні, што падабаліся не толькі прысутным, але і некаторым героям кнігі С. Кошур «Залатая падкова Свіцязі».

В. Кікель

С. Кошур падпісвае кнігу дзецям прафесара А. Раковіча

Слухаючы захоплены выступленні гасці і яе сяброў, думалася, што і тут краязнаўства трымаецца бадай што на адным чалавеку. А як добра было б, каб той жа раённы краязнаўчы музей, у якім 25 гадоў адпрацавала Святлана Андрэеўна, раённая бібліятэка з яе вясковымі пабудаванымі (але яшчэ жывымі!) бібліятэкамі сталі ядром гуртавання даследчыкаў мінуўшчыны свайго роднага кутка. Цяпер спн. Кошур не працуе ў музеі. Але, відаць, было б добра, каб яна зноў вярнулася туды і падрыхтавала маладых памочнікаў, пераемнікаў, прадаўжальнікаў – каб не згас агмень даследчыцкай дзейнасці. І няхай гэта будзе без рэўнасці як між краязнаўцамі, так і ў стасунках з іншымі людзьмі, з дзяржаўнымі ды грамадскімі ўстановамі. Для ўсіх хопіць працы – і той, што славу прыносіць, і той, якая патрабуе часу, грошай, увагі.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
фота аўтара

Л. Арцюх

Л. Сільнова

Шукайма дыяменты!

25 мая ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася выстаўка «Дыяменты беларускай літаратуры», прымеркаваная да 135-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Яе арганізатары – Нацыянальная бібліятэка Беларусі і Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь.

Імёны Купалы і Коласа ў нашым уяўленні заўсёды побач. І не толькі побач адзін з адным, але найперш – побач з народамі. Яны сапраўды – пачатак усіх пачаткаў у сучаснай беларускай культуры, літаратуры і мастацтве. Спадчына пісьменнікаў узнімае і прэзентуе культуру роднай краіны на міжнароднай арэне: іх творы не толькі ўвайшлі ў залаты фонд беларускай літаратуры, але вядомыя і любімыя далёка за мяжой. Дзякуючы свайму таленту славы песняры здолелі на поўны голас, кожны па-свойму, распавесці свету пра Беларусь і яе права заняць «свой пачэсны пасады між народамі».

Экспазіцыя выстаўкі пазнаёміць наведнікаў з літаратурнай спадчынай народных паэтаў: прыжыццёвымі і сучаснымі выданнямі твораў, матэрыяламі канферэнцыяў, зборнікамі артыкулаў аўтарытэтных літаратуразнаўцаў, выданнямі па гісторыі беларускай літаратуры, дзе з пазіцыі сучаснасці ацэньваецца спадчына паэтаў, раскрываецца яе значэнне ў станаўленні далейшага мастацтва слова.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь упершыню прадставіў шэраг унікальных дакументаў – асабістыя справы, рукапісы з аўтографамі пісьменнікаў, пасведчанні аб прысуджэнні ўзнагародаў і іншыя архіўныя дакументы.

Да дваінога юбілею класікаў беларускай літаратуры Нацыянальная бібліятэка Беларусі распрацавала тэматычныя экскурсіі з цыкла «Славытыя імёны Бацькаўшчыны».

Паводле інфармацыі арганізатараў

Вёска Дзераўная ў 1930-я гады

У Беларусі ёсць некалькі вёсак з назвай Дзераўная, адна з іх – на Стаўбцоўшчыне. Пра жыццё вёскі ў 1930-х гадах шмат раскавала С. Казлова. Прапаную вам пазнаёміцца з яе ўспамінамі.

нам (цяпер на гэтым месцы пабудаваны новы дом Ч. Ваньковіча), магазін (на яго месцы стаіць дом О. Мельнік). У вёсцы было 6 крамаў, імі валодалі яўрэі.

Хаты стаялі блізка адна каля адной. Пад час пажараў

дзеныя з бетонных плітаў, на астатніх вуліцах – з каменю.

Назвы вуліцаў былі такія: Касцельная (цяпер Л. Ваньковіча), Залатая Горка (ад Маладзёжнай і далей), Стаўбцоўская, Мірская, Пясочная, Азёрная.

На Стаўбцоўскай вуліцы на месцы цяперашняй школы была цагляная школа-сямігодка. Навучанне вялося на польскай мове.

На супраць касцёла стаяў шпіталь – будынак, дзе адпачывалі людзі, якія прыехалі памаліцца з далніх вёсак. За касцёлам быў дом, дзе жыў ксёндз, за домам – сад, які і цяпер называецца касцельным садам. У апошнія гады ён здзічэў. Непадальк касцёла размяшчалася гміна. Бальніцы не было, але былі два ўрачы – Зянкевіч і Вілім. Яны прымалі хворых на кватэры. Клуб быў на Пясках (раён вуліцы Мірскай).

Таксама быў кірмаш, дзе гандлявалі жывёлай, там можна было купіць таксама сена, салому, збожжа. Другі кірмаш быў на плошчы, тут гандлявалі прадуктамі харчавання, прадметамі хатняга ўжытку, вырабамі народных умельцаў. Тавары прывозілі з усіх ваколіцаў: з Несцеравічаў – плеценыя кошкі, з Прудоў – мел у «галках» (круглых шарыках). Каўбасы і вэнджанае мяса прывозілі Гаптар і Бычынскі, яўрэі гандлявалі кандытарскімі вырабамі.

У дзень кірмашу – чацвер – усе вуліцы, што прымыкалі да плошчы, былі застаўленыя вазамі, на якіх прыезджалі жыхары навакольных вёсак. На плошчы шэрагамі стаялі гандлёвыя будкі. Была на плошчы і пажарная будка, каля яе – званы, у якія білі ў выпадку пажару.

За рэчкай Кашалёўкай (другая яе назва Ксіна) быў маёнтак ксяндза Жывіцкага.

Калі ён прыехаў у Дзераўную, збудаваў сабе прыгожы дом, абсадыў яго дрэвамі: вакол галоўнага будынка – дзве лістоўніцы, рэдкія на той час для нашай мясцовасці дрэвы, абпал маёнтка – дзве алеі, кляновая і ліпава. За маёнткам пасадзіў лес, які і цяпер называецца жывіцкім.

Па загадзе ксяндза Жывіцкага ў вёсцы была пабудаваная канцылярыя, а недалёка ад яе – школа, куды ён прыходзіў даваць урокі Закона Божага.

У кожнага селяніна быў свой кавалак зямлі. Надзелы тыя былі малаўрадлівымі, бо лепшая зямля належала Жывіцкаму. За зямлю трэба было плаціць падатак.

У апошнія гады ксёндз Жывіцкі жыў у Вільні, у Дзераўную прыезджаў зрэдку, але

тут жылі яго слугі. Каля маёнтка, на месцы цяперашняга возера, былі азёры, ставы, дзе разводзілі рыбу.

На другі бок дарогі жылі тры браты Туміловічы. Яны належалі да багатай шляхты, мелі шмат зямлі, бралі на пашу кароваў у жыхароў мястэчка. Горка, каля якой яны жылі, цяпер называецца Туміловічавай гарой ці проста Тумілоўкай.

Месца, дзе знаходзіцца старыя яўрэйскія могілкі, называюць Дунінай горкай. Адкуль такая назва, невядома. За могілкамі стаяў млын. Вакол вёскі былі балоты, іх называлі Ксінай – ад назвы ракі.

Святлана АДАМОВІЧ,
г. Стоўбцы

У 1939 годзе ў Дзераўной было каля 120 двароў і больш за 500 жыхароў. Цэнтрам вёскі лічылася невялікая плошча прамакутнай формы, яна захавалася і цяпер. На плошчы былі гасцініца з павільёнам «Мэбля» і рэстаран

у 1943 годзе вёска амаль уся згарэла, з тых часоў месца коўцаў пачалі называць «папелышамі» – ад слова «попел». Вуліцы былі брукаваныя, абпал іх – тратуары. На Цэнтральнай (Касцельнай) вуліцы тратуары былі выкла-

Вяртанне палешука на Радзіму

17 мая ў Беларускім Дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны адбылася творчая сустрэча з кандыдатам гістарычных навук, магістрам Варшаўскага ўніверсітэта Ігарам Мельнікам. У яе рамках прайшла прэзентацыя кнігі «Адысея палешука». Выданне накладам 300 асобнікаў пабачыла свет у выдавецтве «Альфа-кніга» дзякуючы 136 ахвярадаўцам з Беларусі, ЗША, Літвы, Польшчы, Ізраіля, Германіі і Чэхіі. Гэта другая прэзентацыя выдання. Першая адбылася ў офісе «TUT.BY» 11 мая.

У першай частцы кнігі друкуюцца ўспаміны беларуса, жаўнера Другога польскага корпуса Паўла Каленікавіча Нічыпарука, які памёр у ЗША.

Цікава, што з рукапісам успамінаў гэтага чалавека азнаёміўся Васіль Быкаў, які пісаў сваяку сп. Нічыпарука: «Я прачытаў вашыя мемуары. Несумненна, яны заслугоўваюць увагі. Трэба іх выдаць. Дзеля гэтага вам трэба звярнуцца ў выдавецтва ў Мінску (напрыклад, у выдавецтва «Беларусь»), якое выдае падобнага кшталту літаратуру, у

экзэмпляры рукапісу. Справа гэтая працяглая, таму трэба пачынаць не губляючы часу.

Жадаю Вам поспехаў! На днях з'яжджаю з Мінска на месяц, таму Ваш рукапіс можаце атрымаць у Доме літаратара (вул. Фрунзе, дом 5) у сакратаркі Ніла Гілевіча (3 паверх). З прывітаннем Васіль Быкаў. 13.09.1989». Аднак нават тады, у часы перабудовы, мемуары беларуса так і не ўбачылі свет. Доўгія дзесяцігоддзі яны ляжалі і чакалі свайго даследчыка...

П. Нічыпарук нарадзіўся ў жніўні 1902 года на хутары Жардзечна паблізу вёскі Запруды (цяпер Кобрынскі раён). У 1941 годзе яго арыштавалі і накіравалі ў лагер у Свядлоўскай вобласці. У 1942 годзе белару трапіў у Армію Андэрса і ў яе складзе ўдзельнічаў у баях з фашыстамі ў Італіі. У 1948 годзе пасяліўся ў ЗША, дзе і памёр у 1979 годзе.

У нататках Нічыпарука, надрукаваных на машынцы на маленькіх амерыканскіх аркушах паперы, ёсць усё: цяжкая сялянская праца, нечалавечыя ўмовы саветскіх турмаў і ГУЛАГа, фронт і баі з фа-

шыстамі, расставанне з сям'ёй і жыццё ў эміграцыі. А яшчэ вялікая настальгія па роднай Беларусі. Лёс Нічыпарука тыповы для шматлікіх беларускіх андэрсцаў. Нехта пасля вайны вяртаўся ў БССР (і ў 1951 годзе савецкія ўлады іх дэпартавалі ў Іркуцкую вобласць). Іншыя вырашылі застацца на Захадзе.

Пра гераізм беларускіх жаўнераў Другога польскага корпуса, якія мужна змагаліся супраць гітлераўскіх войскаў на Заходнім фронце, на Радзіме на доўгі час забыліся. І толькі цяпер, калі тых ветэранаў Другой сусветнай ужо няма, праўда пра іх жыццё і выпрабаванні, праз якія яны прайшлі, становіцца здабыткам беларускай грамадскасці, адзначае ва ўводзінах да навукова-папулярнага выдання І. Мельнікаў.

У другой частцы выдання змешчаныя нарысы гісторыка, прысвечаныя розным аспектам гісторыі Беларусі XIX – XX стагоддзяў. У выданні скарыстаныя здымкі з прыватнага архіва гісторыка, з фондаў Нацыянальнага архіва Каралеўства Нідэрландаў у Гаазе, з фондаў Польскага інстытута і Музея імя генерала Сікорскага ў Лондане.

АДЫСЕЯ ПАЛЕШУКА

Павал Нічыпарук
Ігар Мельнікаў

Безумоўна, «Адысея палешука» будзе перавыдадзена. Лічу, што было б надрэнна арганізаваць прэзентацыю ў Кобрыне і Пінску, іншых гарадах Беларусі і замежжа.

Аляксей ШАПАХОЎСКІ,
г. Мінск

Чытанні

Архівіст узвышанскага племені

26 мая Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва сумесна з мастацкай галерэяй «Універсітэт культуры» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў арганізавалі і правялі XVII Узвышанскія чытанні, прысвечаныя 125-годдзю з дня нараджэння гісторыка, архівіста, пісьменніка Міхася Мялешкі.

Нарадзіўся навуковец 27 красавіка (9 мая паводле новага стылю) 1892 года ў вёсцы Скары Вілейскага павета Віленскай губерні (цяпер Маладзечанскі раён). У пачатку 1910-х гадоў некаторы час жыў у Пецяжургу, удзельнічаў у беларускім гуртку Браніслава Эпімаха-Шыпілы, што паўплывала на фарманне яго нацыянальнай свядомасці. У 1918 годзе паступіў у Віцебскае аддзяленне Маскоўскага археалагічнага інстытута на археаграфічны факультэт, навучанне ў якім закончыў у 1921 годзе. Адначасова працаваў у Віцебскім аддзяленні Беларускага нацыянальнага камісарыята, губвэнкамаце, губернскім архіве ў Віцебску. З 1923 года член Інстытута беларускай культуры. Апрача таго, з лістапада 1922 года М. Мялешка працаваў у цэнтральным архіве Беларусі, а з 1927 года ў цэнтральным архіўным упраўленні БССР. У 1923 – 1924 гадах чытаў курс лекцыяў па беларускай этнаграфіі ў Віцебскім вышэйшым педагагічным інстытуце. Літаратурная спадчына М. Мялешкі разнастайная ў жанравых адносінах: вершы, празаічныя абразкі і замалёўкі, рэцэнзіі і водгукі на літаратурныя творы, этнаграфічныя, гістарычныя і культуралагічныя артыкулы, прысвечаныя пытанням гісторыі Беларусі, краязнаўству, архіўным справам, гісторыі сялян-

скага руху на Віленшчыне, развіццю беларускай літаратуры. Ягоня працы вылучаюцца грунтоўным веданнем матэрыялу, навуковай кампетэнтнасцю, жывой вобразнай мовай, ясна акрэсленай мэтай служэння беларускаму нацыянальнаму адраджэнню.

У Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва большасць дакументаў М. Мялешкі захоўваецца ў асабістым фондзе гісторыка, літаратуразнаўцы і архівіста Віталія Скалабана, які займаўся пошукамі і даследаваннем спадчыны свайго папярэдніка. Гэта 20 адзінак захоўвання (агульнай колькасцю 526 дакументаў: ксеракопіі артыкулаў, лісты, аўтабіяграфіі, матэрыялы грамадска-палітычнай, краязнаўчай і археалагічнай дзейнасці, фотаздымкі, артыкулы пра Мялешку ў газетах і дакументы яго родных).

Пад час чытанняў адбылася творчая сустрэча з нашчадкамі М. Мялешкі: кампазітарам і канцэртмайстрам Наталляй Спічко, заслужаным артыстам Расіі Васілём Спічко і салістам Міхайлаўскага тэатра (Санкт-Пецяжбург) Іванам Спічко.

На пленарным пасяджэнні выступаў кандыдат гістарыч-

ных навук, дацэнт навукова-даследчага Інстытута дакументазнаўства і архіўнай справы Станіслаў Рудовіч з дакладам «Міхась Мялешка ў рэвалюцыйным вадавароце 1917 года: погляд праз стагоддзе». Потым слухачы падзяліліся на 2 секцыі. Першай кіраваў дацэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Міхась Шумейка. Яму ў дыспуце дапамагаў даследчык Віктар Жыбуль. Выступала таксама дырэктар Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва Ганна Запартыка, якая распавяла пра вывучэнне асобы М. Мялешкі ў даследаваннях В. Скалабана. Кінарэжысёр Марта Клінава прыгадала працу над дакументальным фільмам пра паэтаў, расстраляных у 1937 годзе.

Спадабаўся мне выступ Вольгі Бабковай, якая кіруе літаратурна-драматургічнай часткай Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы і працуе археографам Нацыянальнага гістарычнага архіва Рэспублікі Беларусь.

Канферэнцыя прайшла захапляльна, крэатыўна і змястоўна.

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ,
г. Мінск

Да 500-годдзя Шчучына

Паэзія і проза
роднага горада

На літаратурную сустрэчу «З роднымі словамі ды з беларускай душой», якая прайшла ў рамках тэматычнага семінара «Шчучыншчына – наш родны край: да 500-годдзя з першага ўпамінання горада Шчучына», завіталі не толькі сябры Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, мясцовыя паэты, але і многія дапытлівыя шчучынцы.

З ролямі вядучых справіліся бібліятэкар Ірына Гудач і аўтар гэтых радкоў. А святочны настрой стварала выступленне народнага ансамбля народнай песні «Медуніцы».

На экране адзін за адным з'яўляліся рарытэтныя фотаздымкі Шчучына, якімі па-сяброўску падзяліліся з бібліятэкай гараджане і рэдакцыя раённай газеты «Дзяніца». Уяўнае падарожжа ў мінулае і сучаснасць нашага райцэнтра ўсім прыйшлося даспадобы. Дарэчы, цяпер у бібліятэцы дзейнічаюць некалькі цікавых экспазіцыяў: рэтра-фотаздымкаў «Шчучын, якога мы не бачылі» і выстаўка кніг землякоў-паэтаў «Радкі, прысвечаныя Шчучыну». Яны абавязкова знойдуць сваіх прыхільнікаў.

З захапленнем на літаратурнай сустрэчы слухалі апавед Ніны Шумік. Яна пазнаёмілася са Шчучынам у далёкім-блізкім 1956 годзе і з таго часу з горадам не развітваецца. Ніна Аляксандраўна расказала, як выглядаў райцэнтр у гады яе маладосці, якія канцэрты ладзіліся ў Доме афіцэраў. Жанчына зазначыла, што дзякуючы агульным намаганням сёння Шчучын вельмі змяніўся, стаў сучасным, прыгожым і камфортным для жыцця.

Шмат добрых словаў пра нашу радзіму выказала і старшыня Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Людміла Кебіч. Яна яшчэ раз нагадала, што наша зямля багатая на таленты. Мы ганарымся сваімі сучаснымі паэтамі і празаікамі Марыяй Шаўчонак, Ганнай Скаржынскай-Савіцкай, Галінай Самойла, Іванам Пяшко, Гвідонам Ждановічам, Рычардам Бялячыцам, Уладзімірам Рулём, Наталляй Цвірко, Ганнай Сцяпанчанка, Галінай Бяляўскай і многімі іншымі.

Пісьменнікі таксама расказалі пра сябе і свае захапленні. А як хораша гучалі ў той дзень вершы ў выкананні аўтараў! Парадавалі прысутных сваімі літаратурнымі творамі Г. Скаржынская-Савіцкая, Дзмітрый Радзівончык, Анатоль Апанасевіч, Н. Цвірко, Г. Сцяпанчанка, Г. Бяляўская, Святлана Кірылава і іншыя. У кожным вершы і апавяданні адчувалася трапятка любоўю да роднага краю, замілаванне яго прыродай і людзьмі. Хто як не паэт можа знайсці такія словы, каб умясціліся ў іх і шэпт лесу, і ціхая плынь ракі, і бязмежжа неба, і цеплыня бацькоўскага дома...

Прыемным сюрпрызам для ўсіх стала прэзентацыя новых кніг паэтаў Гродзеншчыны. На развітанне Л. Кебіч падаравала бібліятэцы сваю новую кнігу «Рай адзіноты» і «Альманах» № 5 СПб.

Свята скончылася, але яго творчы дух па-ранейшаму лунае над Шчучынам.

Таццяна СОСНА,
загадчыца аддзела бібліятэчнага маркетынгу
Шчучынскай раённай бібліятэкі імя Цёткі

Прозвішчы продкаў кругаўцоў

Прозвішча суправаджае сучаснага чалавека цягам ўсяго жыцця і пасля яго. Сёння немагчыма ўявіць, што некалі людзі не мелі прозвішчаў. Яшчэ ў дапісьмовую эпоху чалавецтва паслугавалася мянушкамі. З іх спачатку выраслі імёны і толькі пасля – прозвішчы. На тэрыторыі Беларусі так сталася яшчэ ў Сярэднявеччы, якое закончылася ў канцы XV ст.

Доўгі час прозвішчы мелі толькі баяры (шляхта). Так, вёскаю Круговічы сённяшняга Ганцавіцкага раёна пры першай згадцы (1445 г.) валодаў род Ільнічаў, частка паселішча тады была падараваная Пішчыку. У той час сяляне называліся па імёнах: «Сава, Еско, Пантелеи, Максимъ, Семень, а шостая удова». Прыгонныя ў Вялікім Княстве Літоўскім займелі радавыя антрапонімы толькі ў Новы час – не раней за XVI ст. У дакуменце-актацыі 1653 г. па абедзвюх круговіцкіх вёсках сяляне, за рэдкім выключэннем, фігуруюць не толькі з імёнамі, але і з прозвішчамі.

Адзначым, што на землях Масковіі гэтыя працэсы адставалі на пару стагоддзяў: толькі ў XVI ст. там былі ўведзеныя прозвішчы для вышэйшага саслоўя, а сяляне ў сваёй масе не мелі іх да адмены прыгоннага права.

З цягам часу жыццё ўсё больш дакументуецца. Таму можна прасачыць, якія прозвішчы мелі продкі Вялікіх і Малых Круговічаў у розныя часы. Маём пад рукамі дадзеныя XVII, XIX і XXI ст.

Паводле дакумента 1653 г., у Круговічах і Ляхавічах (так называліся Малыя Круговічы) было адпаведна 37 і 50 гаспадароў і гаспадарак. У 1858 г. іх налічвалася 45 і 23. Прозвішчамі ў 1653 г. можна прызнаць у Круговічах 25 найменняў, у Ляхавічах – 38. Астатнія антрапонімы – гэта імёны, мянушкі,

вытворныя ад наймення мужа (для ўдавы) ці бацькі (для сына). У 1858 г. прозвішчаў было адпаведна 30 і 10.

Так змянілася статыстыка за два стагоддзі. Канечне, кідаецца ў вочы, што агульная колькасць гаспадарак у дзвюх вёсках нават зменшылася: з 87 да 68. Тут паўплывала вайна паміж Рэччу Паспалітай і Маскоўскай дзяржавай 1653 – 1667 гг. Гэта была ці не самая крываваая падзея ва ўсёй гісторыі Беларусі. Наш народ у выніку страціў больш чым палову з трохмільённага насельніцтва. Ачуныя змаглі толькі напрыканцы XIX ст.

Яшчэ з дадзеных відаць, што асабліва пацярпелі Малыя Круговічы. Маскоўскае войска большую жорсткасць праяўляла да католікаў і палякаў (ляхаў). Імі якраз і з'яўляліся ў большасці сваёй малосянцы. Таму,

дарэчы, і вёска называлася Ляхавічамі.

Гэтым страшнейшым катаклізмам варта патлумачыць і змены ў якасным складзе прозвішчаў. У дзвюх вёсках у 1858 г. засталася толькі па адным прозвішчы двухсотгадовай даўніны. Гэта Лелес у Вялікіх Круговічах і Муха ў Малых.

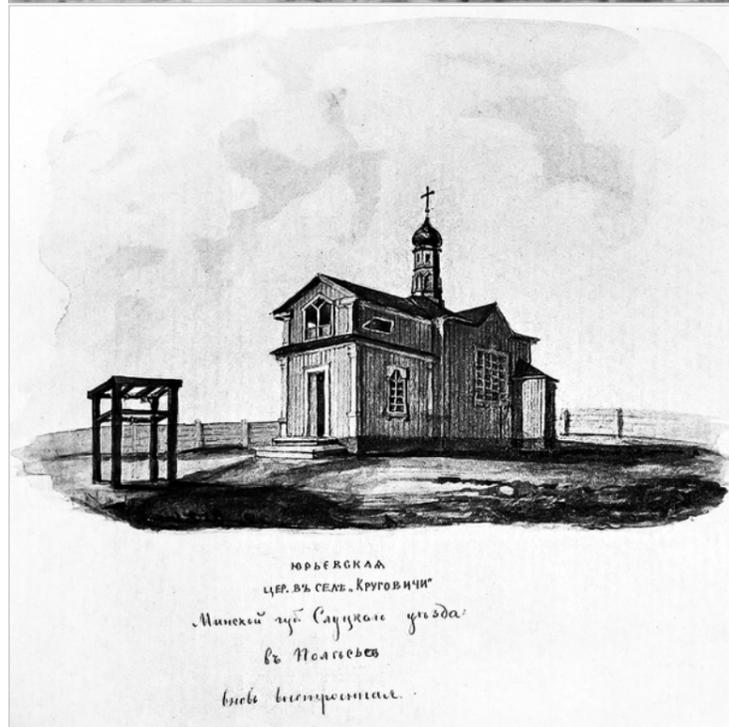
У далейшым за паўтара стагоддзі змены былі не такія дынамічныя. Прынамсі, сёння ў вёсках жывуць прадстаўнікі з 18 прозвішчамі XIX ст. у Вялікіх Круговічах і з 9 – у Малых. У працэнтных суадносінах гэта адпаведна 60 і 90 %.

Ніжэй у табліцах падаём сістэматызаваныя дадзеныя па зафіксаваных рэвізскімі сказкамі (своеасаблівым перапісам насельніцтва ў Расійскай імпе-

рыі) у 1858 г. прозвішчах і суаднесенні іх з наяўнымі ў 1653 г. і на пачатку XXI ст. Кожны з кругаўцоў і малосянцаў можа праверыць наяўнасць каранёў (па мужчынскай лініі) у сяр. XIX ст.

Анатоль ТРАФІМЧЫК

У публікацыі скарыстаныя здымкі родзічаў па кудзелі (1930-я гг.) і малюнак царквы ў Круговічах (маст. Дзмітрый Струкаў)

МЯСКОЎСКАЯ
ЦЕР. ВЪ СЕЛѢ КРУГОВИЧИ
Минский губ. Слуцкая уезда
въ Полосовѣ
вѣдѣ историческая.

Прозвішча (згодна з тагачасным напісаннем на рускай мове ў дакументах)	Прозвішча (адаптанае да сучаснага правапісу беларускай мовы)	Колькі разоў сустракаецца ў спісе 1858 г.	Ці было ў 1653 г.	Ці засталася ў вёсцы XXI ст. (+/-), пры змене ўказваецца
Прозвішчы ў Вялікіх Круговічах				
Блинковский	Блінкоўскі	3		+
Бобо винский	Бабавінскі	1		-
Василевский	Васілеўскі	1		-
Викторовичъ	Віктаровіч	1		+
Гайцюкевичъ	Гайцюкевіч	1		+
Галушка	Галушка	1		+
Гардзей	Гардзеі	2		+
Гурманъ	Гурман	1		+
Дашкевичъ	Дашкевіч	1		-
Дзѣрбуновичъ	Дзэрбуновіч	2		-
Диви зко	Дзівізка	1		-
Жданюкъ	Жданюк	1		+
ЗаБць	Заяц	4		+
Занько	Занька	3		+
Зенкѣвичъ	Зянкевіч	1		-
Крупинский	Крупінскі	1		-
Лелесъ	Лелес	5	+	+
Муха	Муха	2		+
Оскирко	Аскірка	1		+ Аскерка
Островский	Астроўскі	1		-
Павловский	Паўлоўскі	1		-
Печуренко	Пячурэнка	1		+
Покумейко	Пакумейка	1		+
Радзюкъ	Радзюк	2		+
Рапейко	Рапейка	1		+
Студентъ	Студзэнт	1		+
Сурма	Сурма	1		-
Трохимчикъ	Трахімчык	1		+ Трафімчык
Шипердъ	Шыперд	1		-
Янковский	Янкоўскі	1		-
Прозвішчы ў Малых Круговічах				
Гардзей	Гардзеі	2		+
Гурманъ	Гурман	1		+
Заецъ (трэба: ЗаБць)	Заяц	1		+
Лойко	Лойка	4		+
Муха	Муха	10	+	+
Подгайский	Падгайскі	1		+
Рожицкий	Ражыцкі	1		+
Худницкий	Худніцкі	1		+
Цѣхна	Цехна	1		-
Чаботоронокъ	Чабатаронак	1		+ Чабатарэнка

Чэрвень

6 – Гродзенскі дзяржаўны музей гісторыі рэлігіі (Гродна; 1977) – 40 гадоў з часу стварэння.

7 – Герчык Міхаіл Навумавіч (Маісей Беньямінавіч; 1932, Бабруйск – 2008), празаік, сцэнарыст – 85 гадоў з дня нараджэння.

8 – Манакова Лідзія Аляксееўна (1942), рэжысёр, тэатральны педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (1998) – 75 гадоў з дня нараджэння.

8 – Мемарыяльная сядзіба «Смоляна» (Стаўбцоўскі р-н; 1967), філіял Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа – 50 гадоў з часу адкрыцця.

11 – Пятроў Яраслаў Фёдаравіч (1942, Буда-Кашалёва), артыст оперы, народны артыст Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

11 – Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы (Мінск; 1957), філіял Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі – 60 гадоў з часу заснавання.

11 – Віцебская епархія Беларускай Праваслаўнай Царквы (Віцебск; 1992) – 25 гадоў з часу аднаўлення.

12 – Драздова Лілія Сцяпанавіч (1927 – 2011), беларуская і расійская актрыса тэатра і кіно, заслужаная артыстка Беларусі, народная артыстка Расіі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1952) – 90 гадоў з дня нараджэння.

12 – Лях Леў Палікарпавіч (1937 – 2015), дырыжор, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, узнагароджаны ордэнам Ф. Скарыны – 80 гадоў з дня нараджэння.

14 – Доўнар-Запольскі Мітрафан Віктаравіч (1867, Рэчыца – 1934), вучоны ў галіне гісторыі, этнаграфіі і фальклору, літаратуразнаўца, эканаміст, адзін з заснавальнікаў беларускай нацыянальнай гістарыяграфіі – 150 гадоў з дня нараджэння.

16 – Шлюбскі Аляксандр Ануфрыевіч (1897, Расонскі р-н – 1941?), літаратуразнаўца, этнограф, фалькларыст, бібліяграф – 120 гадоў з дня нараджэння.

16 – Мілаванаў Аўгустын (Аўгуст) Лазаравіч (1937), артыст тэатра і кіно, народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1988) – 80 гадоў з дня нараджэння.

16 – Беларуска бібліятэчная асацыяцыя (Мінск; 1992), грамадскае арганізацыя, што аб'ядноўвае спецыялістаў у галіне бібліятэчнай справы і інфарматыкі, – 25 гадоў з часу заснавання.

Народ сказаў...

• Жыў-быў адзін пан, і ў яго нарадзіўся сын. Уся дворня задумалася, як найлепш пакланіцца пану. А іх аканом так навучае: «Гасцінца яму прынясем. Я буду ісці першы, на галаве буду несці яму поўную карзіну яек, старшыня – варону, а стараста – маслёнку. Як прыйдзем, я буду першы гаварыць. Ты, старшыня, скажы: «З усім дваром», а ты, стараста, скажы: «З дзецьмі і з жонкай»,

а ты, парабак, скажы: «З усім сваім набыткам».

Прыйшлі яны да пана ў пакой. У аканоме вярхоўка развязаўся ад лапця, і, як парабак увайшоў, наступіў наўмысла на вярхоўку, аканом паваліўся і крычыць: «Бадай ты прапаў!» Старшыня не пачуў, што аканом крычыць, і кажа: «З усім дваром», а стараста: «З дзецьмі і з жонкай», а парабак: «З усім сваім набыткам».

• Адзін панок завёў сабе тэлефон. Жадаючы пазухаваць

перад суседзям, панок і кажа яму, стрэўшы ў воласці:

– А каб ты ведаў, як прыемна размаўляць праз тэлефон! Вось я табе пакажу. Зараз я скажу сваёй жонцы, каб яна чакала нас на абед.

Ён пазваніў да сябе дадому і сказаў:

– Жонка, я неўзабаве прыеду абедаць з панам Хвальніцкім, я запрасіў яго, – і, павярнуўшыся да Хвальніцкага, прамовіў: – А цяпер прылажы борздзенька вуха да трубка і слухай, што будзе адказваць мне мая гаспадыня.

Хвальніцкі прытуліў да вуха трубку і пачуў:

– Ах, ахвота табе, Антон, клікаць да сябе на абед усякую брыдоту!

• Сустрэкаюцца два паны, едучы паркаю коней. Дарога была заваяная, дык паны не хочуць ступаць дарогу адзін аднаму. Стаяць на месцы, спрачаюцца. Панская кроў гарачая, дык ужо за стрэльбы хапаюцца.

Праходзіў непадалёк селянін, затрымаўся дый слухае.

– Вось скажы, Даніла, – пытаецца ў яго адзін пан, – хто каму павінен саступіць дарогу?

– Вядома ж, – адказвае Даніла, – што заўсёды лепей дурню ўступіць.

– Эх ты, дурань! – крычыць адзін пан, звачваючы з дарогі.

– Ты сто разоў горшы дурань! – крычыць другі пан, абмінаючы першага.

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты (сабраў Змітро Бяспалы; Мінск: Беларусь, 1970)

Вясёлы проект.

Жарт з часопіса «Маланка» (1928 г.): адзін з новых спосабаў ратунку ад кватэрнага крызісу

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАЛЯВЫЯ ЭТНАГРАФІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ (працяг артыкула). У 1930-я гг. у сувязі з ліквідацыяй краязнаўчага руху і вульгарна-сацыялагічным падыходам да ацэнкі дзейнасці беларускіх этнографічных экспедыцыйных даследаванняў скараціліся. З 1931 г. галоўную ролю ў гэтай працы адыгрывала секцыя этнаграфіі Інстытута гісторыі АН БССР, аб'яднаная пазней з фальклорнай камісіяй. Супрацоўнікі секцыі ў складзе комплексных і фальклорна-этнографічных экспедыцый перыядычна праводзілі даследаванні ў розных рэгіёнах Беларусі. Аднак многія пытанні побыту і культуры вывучаліся, зыходзячы з памылковых метадалагічных устаноў тых часоў. Усяго да Вялікай Айчыннай вайны ў АН БССР было назапашана звыш 70 тыс. адзінак этнаграфічных апісанняў і фальклорных тэкстаў, да 10 тыс. здымкаў і 2 тыс. этнаграфічных экспанатаў (знішчаныя ў час вайны).

У даваенны перыяд палявыя этнаграфічныя даследаванні на тэрыторыі Беларусі праводзілі таксама Цэнтральны музей народнага мастацтва (Масква), этнаграфічны аддзел Рускага музея (пазней Музей этнаграфіі народаў СССР, Ленінград). У Заходняй Беларусі іх праводзілі Я. Арынжына,

У. Галубовіч, З. Дмахоўскі і інш. Этнографічныя экспанаты збіралі супрацоўнікі Беларускага музея ў Вільні, музею Гродна, Пінска.

Пасля вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў сектар этнаграфіі і народнай творчасці Інстытута гісторыі АН БССР аднавіў этнаграфічныя даследаванні на Палессі, паступова ахопліваючы і інш. рэгіёны. Збіраліся параўнальныя звесткі і ў сумежных раёнах РСФСР, УССР, Латвійскай ССР. Асноўная ўвага аддава-

Старшы навуковы супрацоўнік НАД беларускага фальклору БДУ Геннадзь Цітовіч на фальклорнай практыцы студэнтаў філалагічнага факультэта ў в. Верхні Церабяжоў Столінскага р-на

лася вывучэнню традыцыйных земляробных прыладаў працы, жылля, народнага адзення, а таксама новых з'яваў у побыце калгаснай вёскі. Тэматыка палявых працаў прыкметна пашырылася пасля стварэння ў 1957 г. Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР з асобным сектарам этнаграфіі (з 1986 – аддзел, супрацоўнікі якога планамерна вывучалі матэрыяльную культуру, сучасны побыт і культуру сельскага і гарадскога насельніцтва, народныя веды, звычкі і абрады, промыслы і рамёствы, сям'ю і сямейны побыт.

На сістэматычных палявых этнаграфічных даследаваннях у 1960 – 1980-я гг. спецыялізаваліся І. Браім, Н. Буракоўская, В. Вялікіна, М. Грынблат, У. Гуркоў, У. Іваноў, Г. Каспяровіч, А. Курыловіч, Т. Кухаронак, М. Лобач, Л. Малчанова, С. Мілючэнкаў, Л. Мінько, Э. Сабаленка, В. Цітоў, С. Цярохін і інш.

У 1965 – 1970 гг. выкананая спецыяльная праграма даследаванняў у сувязі з падрыхтоўкай рэгіянальнага атласа Беларусі, Украіны і Малдавіі. Абследаваны звыш 140 населеных пунктаў БССР, у кожным з якіх дэталёва вывучаліся народныя жыллё, сельскагаспадарчая тэхніка і адзенне. Былі складзеныя 1 234 адзінкі этнаграфічных апісанняў, назапашаны багаты ілюстрацыйны матэрыял.

У 1977 г. этнографы АН БССР і музейныя работнікі пачалі праграму палявых этнаграфічных даследаванняў у сувязі са стварэннем Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту. На 1-м этапе (завершаны ў

1980) выяўлялі, фіксавалі і ўлічвалі жыллёвыя, гаспадарчыя і грамадскія драўляныя пабудовы музейнага значэння, збіралі калекцыі прадметаў побыту, матэрыялы для этнаграфічнага занавання экспазіцыі і складання тэматычна-экспазіцыйных планаў. На 2-м этапе ўдакладняліся помнікі народнай архітэктуры для музейнага экспанавання, праводзіліся іх абмеры, разборка і транспартаванне ў музей. Працягваецца вывучэнне традыцыйнага побыту і культуры сялянаў, збіранне экспанатаў.

У пасляваенны час палявыя этнаграфічныя даследаванні ў Беларусі эпизадычна праводзіў Інстытут этнаграфіі АН СССР. Этнаграфічныя калекцыі тады пачалі збіраць (і працягваюць у наш час) краязнаўчыя і мастацкія музеі Мінска, Брэста, Гродна, Віцебска, Магілёва, Маладзечна, Пінска і інш. Даследаванні праводзяцца паводле спецыяльнай метадыкі. У залежнасці ад тэматыкі і задачаў праца арганізаваная ў стацыянарнай і экспедыцыйнай формах. Стацыянарная форма выкарыстоўваецца для працяглага (ад 2-3 месяцаў да некалькіх гадоў) усебаковага вывучэння параўнальна невялікай групы насельніцтва. Яна прадугледжвае доўгатэрміновае пражыванне даследчыка сярод мясцовых жыхароў (прымянялася ў 1951 – 1952 гг. пры вывучэнні калгаса «Бальшавік» Хойніцкага р-на).

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)